

Research Paper

Ranking of the ten districts of Tabriz metropolis based on the indicators of the creative city

Hossein Mohammadi Gazijahani ¹, Bakhtyar Ezatpanah ^{2*}

1. Ph.D. Student, Department of Urban Planning, Marand Branch, Islamic Azad university, Marand, Iran

2. Assistant Professor of Department of Geography and urban planning, Marand branch, Islamic Azad University, Marand, Iran

Received: 2021/09/17

Accepted: 2021/10/22

PP: 61- 76

Use your device to scan and read the article online

Keywords:

Ranking, Creative city, Tabriz metropolis, SAW model.

Abstract

Today, due to the rapid growth of urban communities and the complexity of its problems, the role of using new methods of urban management is more important than ever. In this regard, the idea of a creative city is one of the new debates that can lead cities to sustainable development. This idea is able to free cities from existing deadlocks and turn them into a place for talent to flourish and innovate. In this regard, the present study has evaluated and prioritized the ten districts of Tabriz metropolis based on the indicators of the creative city so that the results can meet the needs and shortcomings of this city. The type of research is applied and its research method is descriptive-analytical. The statistical population of the study includes the total population of Tabriz metropolis equal to 1,593,373 people and based on Cochran's formula, 384 people were selected as a statistical sample. To analyze the data, one-sample t-test, Kruskal-Wallis, mean and Chi-square tests were used and in order to rank the regions of Tabriz, the SAW multi-criteria decision model was used. The results of the SAW test show that the status of urban space vitality and participation indicators is better than other indicators of the creative city. Also, region 2 of Tabriz with a final score of 0.171 is in the first place and region 7 with a final score of 0.074 is in the last ranks in terms of creative city indicators among the ten regions of Tabriz metropolis.

Citation: Hossein Mohammadi Gazijahani, Bakhtyar Ezatpanah. (2021): **Ranking of the ten districts of Tabriz metropolis based on the indicators of the creative city**, Journal Urban Environment Policy, Vol 1, No 1, PP 61- 76.

DOR: 20.1001.1.27833496.1400.1.1.14.2

Corresponding author: Bakhtyar Ezatpanah

Address: Assistant Professor of Department of Geography and urban planning, Marand branch, Islamic Azad University, Marand, Iran

Tell: +989143013244

Email: Dr_bezatpanah@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction:

The world today is facing the phenomenon of urban growth and urbanization more than ever. So that the present century should be considered the century of globalization of cities. In this regard, the main competition in the process of globalization is more between urban centers than governments and nations (Maleki, & Shanbehpoor, 2019: 78). In the current situation, motivations, talents, dreams, desires and creativity. Citizens are gradually taking the place of traditional urban advantages such as natural resources, location and access to markets. In the future, the city will become a place for the emergence of all kinds of innovations, technologies, creativity and economic context dependent on intangible capital, knowledge and information, which should be in order to strengthen the new contexts of citizenship creativity and proper planning. And tried accordingly (Rafieeyan, & Shabani, 2015: 20).

The realization of the creative city is one of the most important goals of modern societies. In this city, city officials provide the social and economic infrastructure and public services in the most up-to-date, efficient and productive way possible. The creative city is not only a space in which creativity grows, but also its management and organization are creatively designed and planned (Rahimi et al, 2013: 10). In recent years in Iran, the creative city approach has been of special interest to experts and city managers, and in order to develop the country's cities, the indicators of this approach have been used extensively. Considering the importance and position of creative industries, creative economy and creative class and recreation of urban space, the main question of the research is that Tabriz metropolis as one of the largest and most important cities in the northwest of the country in terms of realizing the concept of creative city Has it been able to take steps and provide the amount of infrastructure and substrates needed for the creative city to flourish? According to the above, the main purpose of the present study; Measuring the success rate of the ten regions of Tabriz metropolis in achieving the realization of the indicators of the creative city is that in this regard, first the components of the creative

city are studied and then using these indicators to rank Ten areas of Tabriz metropolis have been taken action and finally, based on the results obtained and identifying the existing problems, solutions have been proposed to improve the existing conditions.

Methodology

This research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in nature and method. In order to collect the required data, both library and field studies (observation, questionnaire, etc). Have been used. The statistical population includes all citizens living in the city of Tabriz, which is equal to 1,593,373 people (in 2016). Also, using the Cochran's formula, 384 people were selected as a sample by simple random sampling. In the questionnaire prepared to rank the regions of Tabriz, the five main dimensions of the creative city, which are: participation, diversity of urban space, efficiency and effectiveness, communication technology, vitality of urban space are examined for each of the five dimensions, five indicators and a total Twenty-five indicators have been considered, the validity of which has been confirmed by university professors and urban affairs experts, and the reliability of the questionnaire was evaluated using Cronbach's alpha test of 0.703, which indicates its reliability. One-sample t-test, Kruskal-Wallis, mean and Chi-square tests were used to analyze the data and answer the research question. Then, SAW multi-criteria decision model was used to rank the ten districts of Tabriz metropolis.

Results and discussion

The results of the study of the status of the indicators of the creative city in the metropolis of Tabriz, show that the status of all the indicators of the creative city such as; Participation with the statistic of -19.008, urban spatial diversity with the statistic of -13.94, efficiency and effectiveness with the statistic of -10.73, communication technology with the

statistic of -8.26 and the vitality of the urban space with -5.58 lower than Numerical utility is estimated to be 3. Thus, it should be said that the situation of the creative city is not favorable from the citizens' point of view and requires careful and logical attention and planning by the officials and those in charge of urban development. According to Kruskal-Wallis test, the indicators of urban space vitality and participation are better than other indicators of creative city. Also, based on the ranking obtained from SAW technique, region 2 of Tabriz with a final score of 0.171, region 3 with a final score of 0.109 and region 1 with a final score of 0.106 in the first to third ranks in terms of city indicators Creative and Region 10 with a final score of 0.071 and Region 7 with a final score of 0.074 are in the last ranks in terms of indicators of the creative city among the ten regions of Tabriz metropolis.

As a result, Tabriz metropolitan areas 2 and 3 are in very good condition, districts 1 and 4 are in good condition, districts 8 and 6 are in average condition, districts 5 and 9 are in poor condition and districts 10 and 7 are in very poor condition in terms of indicators. Creative cities are located among the ten districts of Tabriz metropolis.

Conclusion

Based on the results of the present study, in general, it can be said that the new methods of urban management and planning in the management of modern cities have a special place that without considering this, it will not be possible to solve the problems of cities. In this regard, the study of creative city indicators as one of the new methods that has been studied on a case-by-case basis in Tabriz, indicates that the city of Tabriz is far from reaching the appropriate level of creative city indicators. There are many that cannot be solved without the attention of the officials and managers of urban affairs in Tabriz and the full participation of residents. Because the most basic indicators discussed in relation to the creative city are mainly issues related to urban management issues such as creating spatial diversity, promoting and developing the use of new technologies, increasing urban vitality, etc., and on the other hand in relation to the participation index. Citizens can play an effective role in improving the situation of Tabriz city in terms of having creative city indicators by actively participating in urban affairs.

شاپا چاپی: ۳۴۹۶-۳۷۸۳

مقاله پژوهشی

رتبه‌بندی مناطق دهگانه کلانشهر تبریز بر اساس شاخص‌های شهر خلاق

حسین محمدی قاضیجهانی^۱، بختیار عزت پناه^{۲*}

۱- دانشجوی دکتری تخصصی، گروه شهرسازی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.

۲- استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.

چکیده

امروزه با توجه به رشد سریع جوامع شهری و پیچیده‌تر شدن مسائل شهری، نقش استفاده از شیوه‌های جدید برنامه‌ریزی و مدیریت شهری بیش از هر زمانی دیگر مهم جلوه می‌نماید. در این رابطه ایده شهر خلاق یکی از بحث‌های جدیدی می‌باشد که می‌تواند شهرها را به سوی رشد و توسعه پایدار سوق دهد. شهر خلاق قادر است تا شهرها را از بن‌بست‌های مدیریتی و کالبدی موجود رهایی بخشیده و آنها را تبدیل به مکانی جهت شکوفایی استعدادها و بروز انواع نوآوری‌ها گرداند. با توجه به اهمیت بکارگیری شیوه‌های نوین در امر برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، پژوهش حاضر اقدام به ارزیابی و اولویت‌بندی مناطق دهگانه کلانشهر تبریز بر اساس شاخص‌های شهر خلاق نموده است تا نتایج حاصل بتواند پاسخگوی نیازها و نارسایی‌های موجود در این شهر باشد. نوع تحقیق حاضر، کاربردی و روش بررسی آن توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش نیز شامل کل ساکنان کلانشهر تبریز برابر با ۱.۵۹۳.۳۷۳ نفر می‌باشد و بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، کروسکال والیس، میانگین و کای اسکوتر استفاده شده و به منظور رتبه‌بندی مناطق شهر تبریز از مدل تصمیم‌گیری چند معیاره SAW استفاده گردیده است. نتایج به دست آمده از آزمون SAW نشان می‌دهد وضعیت شاخص‌های سرزندگی فضای شهری و مشارکت بهتر از سایر شاخص‌های شهر خلاق است. همچنین، منطقه ۲ شهر تبریز با نمره نهایی ۰/۱۷۱، در رتبه اول و منطقه ۷ با نمره نهایی ۰/۰۷۴ در رتبه‌های آخر از نظر شاخص‌های شهر خلاق در بین مناطق دهگانه کلانشهر تبریز قرار گرفته‌اند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۳۰

شماره صفحات: ۶۱-۷۶

واژه‌های کلیدی:

رتبه‌بندی، شهر خلاق، کلانشهر تبریز، مدل SAW

استناد: محمدی قاضیجهانی، حسین، عزت پناه، بختیار (۱۴۰۰): رتبه‌بندی مناطق دهگانه کلانشهر تبریز بر اساس شاخص‌های شهر خلاق، فصلنامه سیاست‌گذاری محیط شهری، سال ۱، شماره ۱، شیراز، صص ۷۶-۶۱

DOI: 20.1001.1.27833496.1400.1.1.14.2

نویسنده مسئول: بختیار عزت پناه

نشانی: استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.

تلفن: ۰۹۱۴۳۰۱۳۲۴۴

پست الکترونیکی: Dr_bezatpanah@yahoo.com

مقدمه:

باشد. در این شهر، مسئولین شهری زیرساخت‌های اجتماعی و اقتصادی و خدمات همگانی را به بروزترین، کارآمدترین و بهره‌ورترین صورت ممکن ارائه می‌کند. شهر خلاق نه تنها فضایی است که در آن خلاقیت رشد می‌کند، بلکه مدیریت و سازماندهی آن به صورت خلاقانه طراحی و برنامه‌ریزی می‌گردد (Rahimi et al, 2013: 10). طی چند سال اخیر در کشور ایران نیز رویکرد شهر خلاق مورد توجه ویژه صاحب نظران و مدیران شهری بوده است و در جهت توسعه شهرهای کشور از شاخص‌های این رویکرد استفاده فراوانی شده است. با توجه به اهمیت و جایگاه صنایع خلاق، اقتصاد خلاق و طبقه خلاق و بازآفرینی فضای شهری، سوال اصلی تحقیق بدین صورت می‌باشد که کلانشهر تبریز به عنوان یکی از بزرگترین و با اهمیت شهرهای شمالغرب کشور تا چه اندازه در زمینه تحقق مفهوم شهر خلاق توانسته است گام بردارد و تا چه میزان زیرساخت‌ها و بسترهای مورد نیاز جهت شکوفایی شهر خلاق را فراهم نماید؟ کلانشهر تبریز با توجه به ویژگی‌های خاص اقتصادی، اجتماعی، تاریخی و جغرافیایی خود دارای پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های بالایی در جهت تحقق ویژگی‌های شهر خلاق می‌باشد. با توجه به مواردی که بیان گردید هدف اصلی پژوهش حاضر؛ سنجش میزان توفیق مناطق دهگانه کلانشهر تبریز در دستیابی به تحقق شاخص‌های شهر خلاق می‌باشد که در این راستا، ابتدا به بررسی مؤلفه‌های شهر خلاق پرداخته شده و پس از آن با استفاده از این شاخص‌ها به رتبه‌بندی مناطق دهگانه کلانشهر تبریز اقدام گردیده است و در نهایت بر اساس نتایج به دست آمده و شناسایی مشکلات موجود، راهکارهایی را در جهت بهبود شرایط موجود ارائه شده است.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق:

تاکنون پژوهش‌های متعددی در رابطه با شهر خلاق در سراسر دنیا انجام یافته و به‌طور پیوسته در حال رشد است. در این بخش، چند مورد از مهمترین پژوهش‌های داخلی و خارجی صورت گرفته در ارتباط با موضوع تحقیق حاضر طی جدول شماره ۱ بیان گردیده است.

جهان، امروزه بیش از هر زمانی دیگر با پدیده رشد شهری و شهرنشینی روبرو می‌باشد. به‌طوری‌که قرن حاضر را باید قرن جهانی شدن شهرها دانست. در این ارتباط رقابت اصلی در فرآیند جهانی شدن بیشتر بین مراکز شهری می‌باشد تا دولت‌ها و ملت‌ها (Maleki, & Shanbehpoor, 2019: 78). در اوضاع کنونی انگیزه‌ها، استعدادها، رویاها، خواست‌ها و خلاقیت شهروندان به مرور جایگاه مزیت‌های سنتی شهرها مانند منابع طبیعی، موقعیت مکانی و دسترسی به بازارها را می‌گیرد. در ادامه این امر شهر به عنوان مکانی جهت بروز انواع نوآوری‌ها، تکنولوژی‌ها، خلاقیت و بستر اقتصادی وابسته به سرمایه غیرمادی، دانش و اطلاعات تبدیل می‌گردد که باید در جهت تقویت بسترهای نوین خلاقیت شهروندی و برنامه‌ریزی صحیح و مناسب آن تلاش نمود (Rafieeyan, & Shabani, 2015: 20). ایده شهر خلاق یک روش جدید در برنامه‌ریزی شهری می‌باشد که در مورد اینکه شهروندان چگونه بتوانند تفکر، برنامه‌ریزی و عمل خلاقانه در شهرها داشته باشند را بیان می‌دارد و نشان می‌دهد که ما چگونه قادر خواهیم بود تا شهرهای خود را از طریق استفاده از استعدادهای و تفکرات شهروندان، سرزنده و زیست‌پذیر نماییم (Landry, 2012: 11).

مفهوم شهر خلاق نخستین بار توسط ریچارد فلوریدا در دهه ۱۹۹۰ میلادی مطرح گردید، وی با در نظر گرفتن زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی خلاقیت سعی نمود تا تبلور این امر در شهر را در قالب مفهوم «شهر خلاق» صورت‌بندی کند. به نظر فلوریدا شهری عنوان شهر خلاق را به خود می‌گیرد که بیشترین ظرفیت جذب طبقه خلاق را داشته و عوامل استعداد، ظرفیت تحمل-پذیری و مداراگرایی و تکنولوژی را به طور همزمان و در بالاترین سطح دارا باشد (Florida, 2005: 10). پیرو ارائه شاخص شهر خلاق توسط فلوریدا، شاخص‌های دیگری توسط اندیشمندان این نظریه در کشورهای مختلف بیان گردیده است که در این شاخص‌ها شرایط اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جامعه میزبان لحاظ شده‌اند.

تحقق‌پذیری شهر خلاق، از مهمترین اهداف جوامع مدرن می

جدول ۱- برخی از مطالعات داخلی و خارجی انجام یافته در رابطه با شهرهای خلاق

محققان / سال	اثر	نتایج
Landry and Bianchini (1995)	شهرهای خلاق	مفهوم شهرهای خلاق به عنوان واکنشی در مقابل مسائل شهری در مواجهه با مشکلات شهرهای بین‌المللی که در مرحله عبور به فراصنعتی و اقتصاد جهانی شکل گرفته، قرار دارد.
Florida (2002)	طبقه خلاق	در اقتصاد شهر خلاق، خلاقیت انسانی یک سرمایه بسیار با ارزش محسوب می‌گردد و همواره گروهی از اشخاص خلاق جهت، شکل و جغرافیای توسعه اقتصادی جدید را مشخص می‌نمایند.
Scott (2006)	شهرهای خلاق: موضوعات مفهومی و پرسش‌های راهبردی	در این پژوهش به معرفی ویژگی‌های شهر خلاق پرداخته شده است که در آن به گذر از مباحث معاصر در مورد شهر خلاق، در جهت مطالعه گوناگونی روش‌ها و شیوه‌های حکمروایی قانونمند مورد توجه می‌باشد.

با بررسی نقش اقتصادی شهر خلاق نتیجه گیری می‌شود که افراد طبقه خلاق به سمت مناطقی کشیده می‌شوند که از سطح بالایی از کیفیت زندگی برخوردار باشد.	طرح مجدد طبقه خلاق برای بررسی جریان‌های رشد در نواحی شهری و روستایی	Mcgranhn and wojan (2007)
اصلی‌ترین عامل جهت ترویج شهرهای خلاق، راه‌اندازی برنامه‌های آموزشی و تحقیقی جهت توسعه منابع انسانی می‌باشد.	توسعه شهرهای خلاق از طریق توسعه شبکه	Sasaki (2008)
یک شهر خلاق باید این قابلیت را داشته باشد که بتواند گروه‌های متنوع اجتماعی با فرهنگ‌های متفاوت را در خود جای دهد.	شهرهای خلاق، رویکردی فرهنگی در توسعه شهری	قربانی و همکاران (۱۳۹۲)
میزان برخورداری مناطق مختلف شهری اهواز از لحاظ شاخص‌های شهر خلاق متفاوت است و شکاف بسیاری بین مناطق وجود دارد. در این رابطه، منطقه یک شهر اهواز از میزان برخورداری از شاخص‌های شهر خلاق در سطح بالا و منطقه ۸ کمترین میزان را به خود اختصاص داده است.	سنجش میزان برخورداری مناطق شهری اهواز از شاخص‌های شهر خلاق	ملکی و شنبه پور (۱۳۹۸)
متغیرهای نوآوری و آموزشی بر اساس اهمیت، دارای بیشترین میزان تاثیر در تحقق شاخص‌های شهر خلاق و توسعه پایدار شهر یزد هستند.	بررسی میزان تحقق‌پذیری شهر خلاق (مقایسه تبیین معیارهای توسعه پایدار و معیارهای ایجاد شهر خلاق در شهرهای یزد)	ضرابی و همکاران (۱۳۹۳)
مابین مناطق پانزده‌گانه شهر اصفهان از نظر بهره‌مندی از شاخص‌های شهر خلاق به یک میزان نبوده و اختلاف زیادی بین این مناطق وجود دارد. در این رابطه، بهترین وضعیت از لحاظ شاخص‌های شهر خلاق را مناطق ۱، ۵، ۳، ۶ و نامطلوب‌ترین وضعیت را نیز مناطق ۱۳ و ۱۴ دارا بوده‌اند.	سطح‌بندی مناطق پانزده‌گانه شهر اصفهان از لحاظ شاخص‌های شهر خلاق با استفاده از مدل‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای	مختاری ملک آبادی و همکاران (۱۳۹۳)
هر چند شاخص‌های توسعه پایدار به منظور رشد و توسعه شهرها دارای اهمیت زیادی هستند، اما این شاخص‌ها زمانی می‌توانند به توسعه مطلوب شهر و تحقق مواردی چون شهر سبز، شهر سالم منجر شوند که مؤلفه‌های شهر خلاق نیز به کار گرفته شوند.	اولویت‌بندی عوامل مؤثر در تحقق‌پذیری شهر خلاق با رویکرد ارزیابی شاخص‌های توسعه پایدار، مطالعه موردی: شهرهای استان یزد	باقری کشکولی و همکاران (۱۳۹۸)
نتایج حاصل از این مطالعه نشانگر آن می‌باشد که مناطق ۳ و ۴ از میزان خلاقیت بالا، مناطق ۶ و ۲ از میزان خلاقیت متوسط و مناطق ۵ و ۱ از میزان خلاقیت پایینی برخوردار می‌باشند.	رتبه‌بندی مناطق شهر زنجان با استفاده از شاخص‌های بومی سازی شده شهر خلاق	نژاد ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۰)

منبع: مطالعات نویسندگان، ۱۴۰۰

مفهوم خلاقیت:

تشخیص ایده‌ها، تغییرات یا امکاناتی که ممکن است در حل مسائل و برقراری ارتباط با دیگران مؤثر باشد، می‌داند. خلاقیت شامل توانایی تولید ایده‌های نوآور و باز نمودن آنها برای نیل به واقعیت می‌باشد. خلاقیت فرآیندی است که شامل تفکر اصیل و تولید اندیشه نو است. خلاقیت یعنی توانایی به وجود آوردن و پرورش یک انگاره یا اندیشه جدید (Mohammadi, 2010: 2).

با جمع‌بندی تعاریف ارائه شده می‌توان گفت خلاقیت شامل خلق ایده‌های جدید یا ترکیب دوباره مؤلفه‌های شناخته شده در بعضی از چیزهای جدید، ارائه راه حل‌های با ارزش برای حل یک مسئله جدید است.

عامل خلاقیت قابلیت این را دارد که بتواند در زمینه‌ها و حوزه‌های گوناگون رخ دهد که بر اساس نوع و موضوع آن، می‌توان خلاقیت را به انواع زیر تقسیم بندی کرد:

۱- خلاقیت علمی: عنوان خلاقیت را می‌توان در هر کدام از رشته‌های علم (خلاقیت علمی) نام گذاشت. مثلاً راه‌آورها و

در لغت‌نامه عمید، خلاقیت به معنی خلق کردن، آفریدن، به وجود آوردن است (Amid, 2010: 439). صاحب‌نظران از جنبه‌ها و دیدگاه‌های مختلف تعریف‌های گوناگونی برای خلاقیت ارائه نموده‌اند. لندری (1995)، خلاقیت را مفهومی نوگرا می‌داند زیرا که عقیده دارد خلاقیت تأکیدی بر پیشروی و تغییر مداوم است. لندری خلاقیت را جایگزینی برای تفکر ابزاری تعریف کرده و خلاقیت واقعی را تفکر دوباره بر روی مسائل در راستای کشف سرنخ‌های به‌ظاهر جدا از هم می‌داند (Landry, & Bianchini, 1995).

دزیالک (۲۰۱۴)، خلاقیت را فرایند پیچیده‌ای می‌نامد که از تحول و ترکیب ابعاد مختلفی از نوآوری، ایده‌پردازی، مهارت افزایی، تحول فناوری، مدیریت و فرایندهای فرهنگی تأثیر می‌پذیرد (Dzialek, 2014: 69). ترز آماییلی (۱۹۹۶) می‌گوید: خلاقیت عبارت است از تولید ایده‌های جدید و مفید در همه زمینه‌ها. روبرت فرانکلین^۲ خلاقیت را گرایش به خلق یا

⁴ Robert E. Franken

³ Jaroslaw Dzialek

امکان ورود آن به جغرافیای اقتصادی و جغرافیای شهری فراهم گردیده است (Scott, 2006: 567). زمانی که در شهر صحبت از خلاقیت می‌شود، پای بینش جدیدی به میان می‌آید که بیشتر ابعاد کالبدی شهر را مدنظر قرار دارد و غالباً تحت عناوین فرهنگی و اقتصادی مطرح می‌شود (Akbari Motlagh, 2013: 4). شهرها همواره مکانی برای ابداع نوآوری و خلاقیت هستند. چنانچه «مامفورد» معتقد است در شهر روابط اولیه‌ی زیادی وجود دارد که منجر به نوآوری‌های اجتماعی و خلاقیت در زندگی شهری می‌شود. از نظر وی، شهر محل تجلی تمدن است که طی قرن‌ها، نوآوری‌های زیادی را پدید آورده است. ریچارد فلوریدا اعتقاد دارد که شهرها همواره به عنوان محل بروز خلاقیت می‌باشند که همواره چرخ‌های پویایی، تجمع و هدایتگر نیروی خلاق بشر بوده‌اند (Kalantari et al, 2012: 73). بروز خلاقیت در شهرها به وسیله ایجاد انواع باورها و بینش‌های ذهنی، ایجاد شیوه نگارش نوین در شهر به انواع فرصت‌ها و چالش‌ها و فراهم نمودن امکان پرورش خلاقیت از طریق بسترهای قانونی و بسته‌های تشویقی، قابلیت تحقق‌پذیری را خواهد داشت (al, 2014: 3). Meshkini et al. (2014) بیان می‌کنند که زندگی شهرهای بزرگ آمریکا، معتقد می‌باشد که شهرهای خلاق نیز مانند دیگر شهرها با حضور مردم شکل می‌گیرند. این بدین معنی می‌باشد که نمی‌توانند بدون دخالت مردم و به صورت یک جانبه برنامه‌ریزی گردند. فضاهای خلاق در شهر، نظیر نوع بشر دارای تولد، بلوغ و کهنسالی هستند و توانایی رشد دوباره را دارا می‌باشند. اعتقاد جیکوب بر این است که خیابان‌ها به عنوان یکی از اعضای حیاتی شهرهای خلاق هستند. چراکه مردم در خیابان‌ها با همدیگر روبرو گشته و با یکدیگر ارتباط برقرار می‌نمایند و همچنین برخوردهای پیش‌بینی نشده و زندگی کاری در آن به صورت به شدت فعال در حال رخ دادن می‌باشد. این قابلیت خیابان‌ها به بروز خلاقیت و پویایی اقتصادی کمک می‌نماید (Shirazizadeh, 2012: 35). برای ایجاد شهر خلاق ایجاد زیرساخت‌های نرم شامل نیروی کار انعطاف‌پذیر و با مهارت بالا، متفکران پویا، آفرینش‌گران و اجراکنندگان ایده‌های خلاقانه، فضا دادن به شخصیت‌های مستقل، پیوند ارتباطی قوی با جهان داخل و خارج و فرهنگ کارآفرینی می‌باشد. لذا توجه به ارکان اصلی شهر خلاق برای ایجاد و توسعه شهر خلاق در آینده ضروری است (Mohammadi, 2010: 17).

شاخص‌های شهر خلاق

به‌منظور سنجیدن خلاقیت یک شهر همیشه باید معیارهایی را در نظر گرفت که به وسیله ابزاری به نام شاخص، میزان فاصله نسبت

نظریه‌های علمی مانند نظریه‌های علوم اقتصاد، مدیریت، روانشناسی، شیمی، فیزیک و سایر علوم، به عنوان خلاقیت‌های علمی به حساب می‌آیند. بنابراین برحسب اینکه کدام رشته علمی در نظر گرفته شود انواع خلاقیت وجود دارد.

۲- خلاقیت فناورانه: این نوع خلاقیت فناورانه از خلق اندیشه‌ها و طرح‌های نو در جنبه‌های کاربردی علوم و یافتن راه‌های جدید حل مسائل فنی و مهندسی اعم از نرم‌افزاری و یا سخت‌افزاری می‌باشد، فناوری (تکنولوژی) تعریف می‌شود و می‌تواند در همه رشته‌های علوم وجود داشته «جنبه‌های کاربردی علوم»، معمولاً تحت عنوان باشد.

۳- خلاقیت ذهنی: خلاقیتی که از گوناگونی مسائل ذهنی سرچشمه می‌گیرد (Heidari, 2011: 66).

۴- خلاقیت اقتصادی: خلاقیت به‌عنوان یک هدایتگر اقتصادی برای تولید ثروت و اشتغال، تغییرات تکنولوژیکی، نوآوری تجاری، توسعه پایدار شهرهای جهانی و افزایش رقابت میان شهرها و کشورهای جهان ضروری است (Mokhtari et al, 2014: 3). امروزه شهرها پرورش دهنده اصلی زمینه‌هایی برای توسعه استراتژی‌ها، سیاست‌ها و ابتکارات در جهت فرهنگ‌سازی و خلاقیت هستند. خلاقیت به عنوان نیروی محرکه‌ای برای توسعه پایدار و نوزایی شهری از طریق تحریک رشد و نوآوری و ارتقاء ارتباطات اجتماعی، رفاه شهروندان و گفتگوی بین فرهنگی است (Hosseini 210 et al, 2016). خلاقیت در شهرها راهکاری برای پاسخ آنها به چالش‌های عمده‌ای است که با آن مواجه هستند. این چالش‌ها، شامل بحران‌های اقتصادی، معضلات زیست‌محیطی، انفجار جمعیت و تنش‌های اجتماعی است.

تعریف شهر خلاق

این نکته را باید یادآور بود که خلاقیت و نوآوری بودن، یک پدیده شهری است. زیرا که تقریباً تمام تحولات و تغییرات تکنولوژیکی و اقتصادی از شهرها نشأت گرفته است (Mousavi, 2014). (24) عامل خلاقیت در شهرها، در پی توسعه فرهنگ سازمانی شهر در راستای رشد توانایی تفکر دوباره شهرها در تهیه روشی مناسب جهت تغییر شرایط محیطی به‌منظور دستیابی به شکوفایی هر چه بهتر شهری می‌باشد (Landry, 2010: 8). خلاقیت به بسط فرهنگ و هویت شهری کمک می‌کند. زیرا نوآوری‌هایی که به وجود می‌آورد، به یک مکان شهری شکل می‌دهد. ایده‌های خلاق مکانی باعث رفاه و ترقی اجتماعی در شهرها می‌شود (Landry, 2010: 27). آلن اسکات^۵، عنوان خلاقیت را به صورت یک راهکار و اندیشه‌ای می‌پندارد که با زوال سیستم سرمایه‌داری فوردیستی و پیدایش اقتصاد نوین فرهنگ شناختی^۶،

⁵.Jane Jacobs

⁵ Scott Allen

⁶. Cognitive -Cultural

در این راستا در یک دهه اخیر اکثر پژوهشگران حوزه‌های مختلف مطالعات شهری تلاش‌های زیادی را صرف ترویج و پیگیری رویه‌های جدید تئوریک و تغییر رویه از مباحث تئوریک به ساختارهایی با شاخص‌های آماری چندوجهی نموده‌اند که در ادامه پژوهش، چند مورد از مهمترین آنها بیان گردیده است.

به ایده‌آل‌ها را می‌توان مورد ارزیابی قرار داد. بدون شک شاخص خلاقیت به عنوان یکی از ارکان اصلی و اولیه برای جهانی شدن شهرهاست (Cetindamar & Gundel, 2011: 1303). شاخص شهر خلاق، ساز و کاری را فراهم می‌سازد تا برنامه‌ریزان شهری بتوانند با استفاده از آن، موقعیت شهر خود را در میان شهرهای دیگر مشخص نموده و با تمرکز بر روی نقاط ضعف خود زمینه‌های توسعه بیشتر خلاقیت شهر خود را فراهم آورند.

جدول ۲- متغیرها و شاخص‌های ارزیابی شهر خلاق

متغیرها و شاخص‌ها	نظریه پردازان و موسسات
استعداد، کارآفرینی، فناوری، تساهل و تسامح (مداراگری) و شاخص‌های مکانی شامل تنوع (کارکردی، همسایگی متمایز، اقتصادی و فضایی)، سرزندگی و فرهنگ (تسهیلات ورزشی اختصاصی، سرانه رستوران و مکان‌های تفریح)، محیط و پایداری (کیفیت محیط، مکان‌های صنعتی قدیمی‌تر، قابلیت‌های محیط طبیعی)، زیبایی‌شناختی (معماری منحصر به فرد و جذاب، پارک‌ها و میراث شهری)، مطبوعیت‌های ویژه (سرانه مکان‌های تفریح و رستوران، تسهیلات ورزشی اختصاصی، فضاهای عمومی، عامه پسند و سوم) و آزادی-های مدنی.	ریچارد فلوریدا
چارچوب عمومی و سیاسی حاکم، ناحیه‌بندی، تنوع، سرزندگی و جلوه شهری، آزادی، تسامح و تساهل و قابلیت دسترسی، کارآفرینی، اکتشاف و نوآوری، رهبری استراتژیک، چابکی و بصیرت، استعداد و چشم‌انداز یادگیری، وسایل ارتباطی، اتصال و ارتباط شبکه‌ای، مکان و ساخت مکانی، زیست‌پذیری و آسایش و رفاه، حرفه‌ای‌گری و تأثیرگذاری.	چارلز لندری
بهره‌وری‌های کوچک، دامنه و مقیاس صنایع خلاق و اشتغال، حمایت عمومی، سرمایه انسانی و تحقیق، میزان آزادی، تساهل و تسامح و تنوع، جذابیت‌ها و میزان توجهات به اقتصاد، مشارکت و هزینه‌ها، اتلاف و یکپارچگی جهانی.	مؤسسه پژوهشی (CCI)
فیلم و سینما، موسیقی، ادبیات، غذا و تغذیه، صنایع دستی و فولکور، هنرهای چندرسانه‌ای، طراحی.	سازمان یونسکو (UCCN)
سرمایه‌گذاری خلاقانه، خروجی خلاق از جمله ساکنان شاغل در صنایع خلاق، تعداد ساکنین خوداشتغال، مصرف خلاق در جشنواره-ها، نمایشگاه‌ها، موزه و گالری‌ها، وجود خرده فرهنگ‌های پرونق، هزینه‌های زندگی، آموزش و فناوری، پایداری به عنوان سنگ-بنای در حال ظهور خلاقیت مدرن، تنوع فرهنگی، نژادی و جنسی.	شاخص شاری
حاکمیت خلاقانه (مشارکت مثبت شهروندان، توانایی سیاست‌گذاری و استقلال مالی)، صنایع خلاق (تعداد شرکت‌ها، کارخانجات و کارکنان مشغول در صنایع فرهنگی خلاق نظیر پویانمایی، فیلم، هنر، موسیقی، صنایع دستی، ساخت بازی‌های رایانه‌ای و غیره)، استعدادها (فعالیت‌های هنری و تعداد دانشمندان، هنرمندان، صنعتگران و مهندسان)، فعالیت‌های شهروندان (وضعیت فعالیت‌های سازمانهای غیرانتفاعی و مردم‌نهاد و مشارکت زنان در جامعه)، کیفیت زندگی (درآمد شخصی، غنی بودن فضای شهری و امکانات رفاهی، صرف زمان و هزینه برای سرگرمی‌ها و امور فرهنگی، و محیط‌زیست مناسب)، دارایی‌ها و میراث فرهنگی (تعداد و شرایط حفاظت از دارایی‌ها و میراث فرهنگی ملموس و غیرملموس که توسط بخش‌های دولتی مستند شده‌اند)، زیرساخت‌های خلاقیت‌زا (تعداد و میزان دسترسی به دانشگاه‌ها، مدارس فنی، مؤسسات پژوهشی، تماشخانه‌ها، کتابخانه‌ها و مؤسسات فرهنگی).	ساساکی
آموزش عالی (تعداد دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی در شهر)، فضاهای عمومی (وجود پارک‌های متعدد، ساخت و ارتقاء مکان-های عمومی و فضاهای مدنی جدید)، تنوع (شهری مملو از نژادها و قومیت‌های مختلف جهان و توریست‌پذیری بالا)، هنر (ارتقاء هنرهای جدید و تقویت میراث‌های هنری قدیمی شهر)، منظر (وجود نشانه‌ها، نمادها، المانها و چشم‌اندازهای متنوع و یکپارچه).	شاخص وانولو

(منبع: پیربایی و همکاران، ۱۳۹۷)

فرمول کوکران، تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه و بصورت تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. در پرسشنامه تهیه شده به منظور رتبه‌بندی مناطق شهر تبریز، پنج بعد و ویژگی اصلی شهر خلاق که عبارتند از: مشارکت، تنوع فضای شهری، کارآیی و اثربخشی، تکنولوژی ارتباطی، سرزندگی فضای شهری مورد بررسی قرار گرفته که برای هر پنج بعد، پنج شاخص و جمعاً ۲۵ شاخص در نظر گرفته شده است که روایی آن توسط اساتید دانشگاهی و کارشناسان امور شهری مورد تأیید قرار گرفته و پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۷۰۳ ارزیابی گردید که

مواد و روش تحقیق:

تحقیق حاضر از نظر هدف از نوع کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش توصیفی - تحلیلی است. جهت گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز به صورت توأمان از انواع مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (مشاهده، پرسشنامه و ...) بهره جسته شده است. قلمرو مکانی تحقیق، مناطق دهگانه شهری کلانشهر تبریز می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه شهروندان ساکن در شهر تبریز می‌باشد که برابر با ۱،۵۹۳،۳۷۳ نفر (بر طبق نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵) است. همچنین با استفاده از

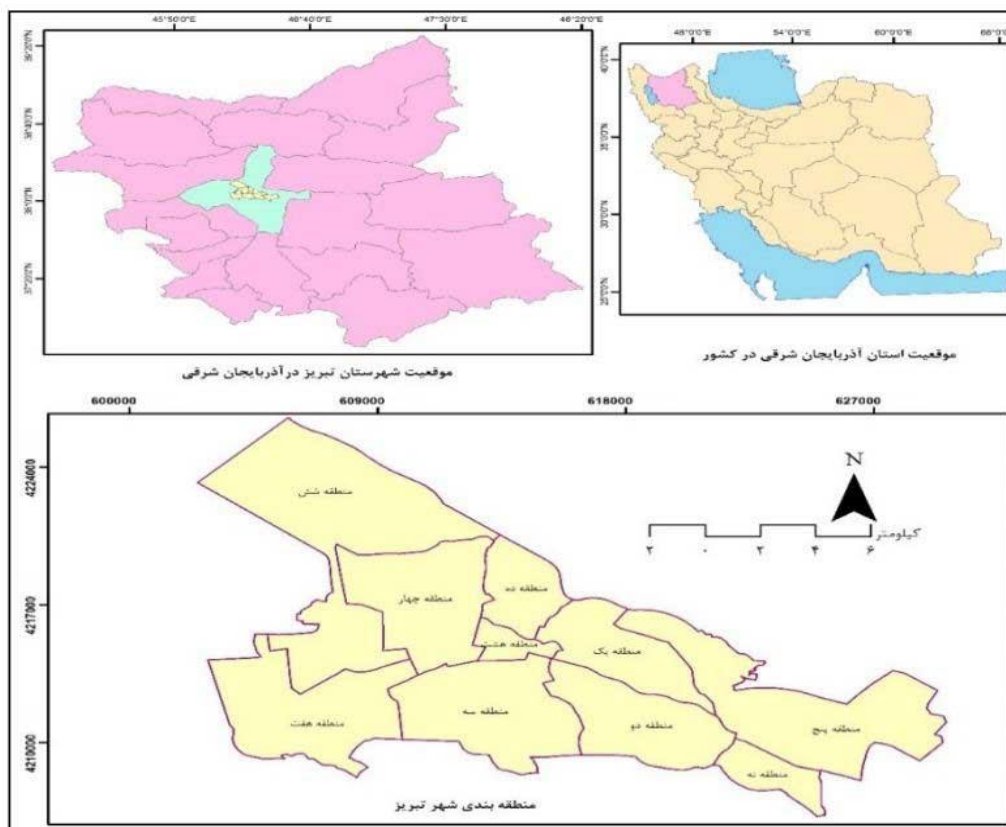

پیدا می‌کند که فرض کنیم ترجیحات مستقل یا مجزا از هم هستند.

محدوده مورد مطالعه:

شهر تبریز با وسعتی حدود ۲۴۴/۵۱ کیلومتر مربع و جمعیتی معادل با ۱/۶ میلیون نفر (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)، به‌عنوان مرکز سیاسی، اداری و خدماتی استان آذربایجان شرقی در شمال غرب کشور ایران واقع شده است. این شهر از نظر مختصات جغرافیایی، در مدارهای '۱۷° ۴۶' طول شرقی و '۵° ۳۸' درجه و عرض شمالی از نصف النهار مبدأ قرار گرفته است. ارتفاع متوسط این شهر از آب‌های آزاد برابر با ۱۳۴۸ متر است. بر اساس تقسیمات کالبدی طرح جامع، این شهر به ۱۰ منطقه تقسیم شده است. شکل شماره ۱، نشانگر موقعیت جغرافیایی شهر تبریز و مناطق دهگانه آن در سطح استان و کشور می‌باشد.

نشانگر قابلیت مورد اعتماد بودن آن می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و پاسخگویی به سوال تحقیق از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، کروسکال والیس، میانگین و کای اسکوئر استفاده شد. سپس برای رتبه‌بندی مناطق دهگانه کلانشهر تبریز از مدل تصمیم‌گیری چند معیاره SAW استفاده شد. مدل وزن دهی ساده یا مجموع ساده وزنی (SAW)، سهل‌ترین تکنیک تصمیم‌گیری چند معیاره می‌باشد. این روش در سال ۱۹۸۱ توسط هدانگ و یون ارائه شده است (Atai, 2010: 14). روش SAW به دلیل سادگی و سهولتی که دارد رایج‌ترین روش در MADM است. این روش را می‌توان ساده‌ترین و مستقیم‌ترین روش مواجهه با مسائل تصمیم‌گیری چند معیاره در نظر گرفت. چراکه در این روش از یک تابع افزایش خطی برای نمایش ترجیحات تصمیم‌گیرندگان استفاده می‌شود. با این حال این تکنیک زمانی کاربرد

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (ترسیم: نگارندگان)

بحث و ارائه یافته‌ها:

درصد فوق لیسانس و بیش از ۴ درصد نیز دارای تحصیلات دکتری و حوزوی بوده‌اند. از نظر شغل و اشتغال نیز، ۲۸ درصد شغل آزاد، ۶ درصد بازنشسته، ۴ درصد پزشک، ۲۶ درصد زنان خانه‌دار، ۴ درصد دانشجو، ۲ درصد شغل شریف کارگری، ۲۴ درصد کارمند دولت و بخش خصوصی، ۲ درصد شغل نظامی-گری و ۴ درصد نیز بیکار بوده‌اند.

یافته‌های توصیفی تحقیق نشان داد، از بین ۳۸۹ نفر پاسخگوی تحقیق، ۵۲/۴ درصد مرد و ۴۷/۶ درصد نیز زن بوده‌اند که میانگین سنی آنها ۴۸/۰۲ سال است که کم سن و سال‌ترین پاسخگو ۲۹ سال و مسن‌ترین آنها نیز دارای ۶۲ سال سن بوده است. از نظر سواد و تحصیلات نیز، ۱۵/۴ آنان زیر دیپلم، ۲۵/۴ درصد دیپلم، ۶/۲ درصد فوق دیپلم، ۳۷ درصد لیسانس، ۱۱/۸

جدول ۳- ویژگی‌های فردی پاسخگویان تحقیق

جنسیت (درصد)	میانگین سنی	وضعیت شغلی	خانه‌دار	۲۶٪
مرد	۴۸/۰۲	آزاد	دانشجو و پزشک	۸٪
زن	ماکزیموم = ۲۹	بازنشسته	کارمند دولت	۲۴٪
تحصیلات	دیپلم	فوق دیپلم	فوق لیسانس	دکتری و حوزوی
(درصد)	۱۵/۴	۲۵/۴	۶/۲	۳۷
			۱۱/۸	۴/۱

منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰

در این قسمت ابتدا به بررسی وضعیت شاخص‌های شهر خلاق در کلانشهر تبریز از دیدگاه جامعه آماری پرداخته شده است. نتایج حاصله نشان داد، وضعیت همه شاخص‌های شهر خلاق از قبیل؛ مشارکت با آماره ۱۹/۰۰۸-، تنوع فضایی شهری با آماره ۱۳/۹۴-، کارایی و اثر بخشی با آماره ۱۰/۷۳-، تکنولوژی ارتباطی با آماره ۸/۲۶- و سرزندگی فضای شهری با ۵/۵۸- پایین‌تر از مطلوبیت

در این قسمت ابتدا به بررسی وضعیت شاخص‌های شهر خلاق در کلانشهر تبریز از دیدگاه جامعه آماری پرداخته شده است. نتایج حاصله نشان داد، وضعیت همه شاخص‌های شهر خلاق از قبیل؛ مشارکت با آماره ۱۹/۰۰۸-، تنوع فضایی شهری با آماره ۱۳/۹۴-، کارایی و اثر بخشی با آماره ۱۰/۷۳-، تکنولوژی ارتباطی با آماره ۸/۲۶- و سرزندگی فضای شهری با ۵/۵۸- پایین‌تر از مطلوبیت

جدول ۴- وضعیت شاخص‌های شهر خلاق در کلانشهر تبریز

شاخص‌های شهر خلاق	میانگین	آمار تی	درجه آزادی	معناداری	تفاوت از میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪
						پایین بالا
مشارکت	۲/۲۰	-۱۹/۰۰۸	۳۸۸	۰/۰۰۰	-۰/۷۹۷	-۰/۷۱۴ -۰/۸۷۹
تنوع فضای شهری	۲/۳۵	-۱۳/۹۴	۳۸۸	۰/۰۰۰	-۰/۶۴۷	-۰/۵۵۶ -۰/۷۳۹
کارایی و اثر بخشی	۲/۴۹	-۱۰/۷۳	۳۸۸	۰/۰۰۰	-۰/۵۰۲	-۰/۴۱۰ -۰/۵۹۴
تکنولوژی ارتباطی	۲/۶۲	-۸/۲۶	۳۸۸	۰/۰۰۰	-۰/۳۷۲	-۰/۲۸۴ -۰/۴۶۱
سرزندگی فضای شهری	۲/۷۵	-۵/۵۸	۳۸۸	۰/۰۰۰	-۰/۲۴۵	-۰/۱۵۹ -۰/۳۳۲

منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰

پس از بررسی وضعیت شاخص‌های شهر خلاق در محدوده مورد مطالعه، در این قسمت با استفاده از آزمون‌های کروسکال والیس، میانگین و کای اسکور به بررسی تفاوت مناطق دهگانه کلانشهر تبریز از نظر شاخص‌های شهر خلاق پرداخته شد. نتایج حاصله نشان داد، همه مناطق شهری در سطح آلفای ۰/۰۱ تفاوت معناداری بین مناطق شهری وجود دارد و برخی از آنها وضعیت

بهبتر و برخی وضعیت نامناسب‌تری دارند. از نظر آزمون کروسکال والیس وضعیت شاخص‌های سرزندگی فضای شهری و مشارکت، بهتر از سایر شاخص‌های شهر خلاق بوده و نامناسب‌ترین وضعیت را نیز شاخص تنوع فضایی شهری به خود اختصاص داده است (جدول ۵).

جدول ۵- تفاوت مناطق دهگانه کلانشهر تبریز از منظر شاخص‌های شهر خلاق

شهر خلاق	مشارکت	تنوع فضای شهری	کارایی و اثر بخشی	تکنولوژی ارتباطی	سرزندگی فضای شهری
کروسکال والیس	۲۱۱/۸۰	۱۶۷/۰۴	۲۰۰/۹۷	۲۰۳/۴۲	۲۲۳/۴۷
آزمون میانگین	۲	۲/۲۰	۲/۴۰	۲/۴۰	۲/۶۰
آزمون کای اسکور	۱۷۹/۵۴۴	۱۰۱/۱۳۴	۱۱۱/۵۱	۱۴۰/۰۳	۱۶۰/۳۵
درجه آزادی	۹	۹	۹	۹	۹
معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰

گردید و پس از آن برای هر کدام از مناطق شهری میانگین گرفته شد و سپس میانگین هر منطقه به عنوان دیتای اولیه وارد مدل SAW گردید و ماتریس تصمیم‌گیری تشکیل شد. بر اساس ماتریس تهیه شده وضعیت هر یک از شاخص‌های شهر خلاق برای تمام مناطق دهگانه شهر تبریز محاسبه و در جدول مربوطه بیان گردیده شده است (جدول ۶).

پس از بررسی تفاوت معنادار شاخص‌های شهر خلاق، در ادامه به بررسی وضعیت مناطق دهگانه کلانشهر تبریز از نظر شاخص‌های شهر خلاق (مشارکت، تنوع فضای شهری، کارایی و اثربخشی، تکنولوژی ارتباطی و سرزندگی فضای شهری) با استفاده از مدل تصمیم‌گیری SAW پرداخته شده است. برای این منظور داده‌های حاصل از پرسشنامه طراحی شده توسط محققین پژوهش حاضر، بعد از تکمیل توسط جامعه آماری، وارد نرم افزار SPSS

جدول ۶- ماتریس اولیه تکنیک تصمیم‌گیری چند معیاره SAW

مناطق شهری	مشارکت	تنوع فضای شهری	کارایی و اثربخشی	تکنولوژی ارتباطی	سرزندگی فضای شهری
منطقه ۱	۲.۵۴	۲.۱۳	۲.۶۱	۲.۴۳	۲.۹۳
منطقه ۲	۳.۸۳	۴.۰۹	۴.۱۴	۴.۱۸	۴.۱۳
منطقه ۳	۲.۱۵	۲.۲۵	۲.۷۵	۲.۸۰	۳.۱۸
منطقه ۴	۲.۱۱	۲.۴۴	۲.۴۷	۲.۸۴	۲.۷۵
منطقه ۵	۱.۶۰	۲.۰۸	۱.۷۲	۲.۲۴	۱.۹۲
منطقه ۶	۱.۸۵	۲.۴۰	۲.۴۰	۲.۶۵	۲.۵۳
منطقه ۷	۱.۵۶	۱.۵۲	۱.۷۶	۱.۷۲	۲.۲۴
منطقه ۸	۱.۸۳	۲.۲۹	۲.۳۱	۲.۱۷	۲.۵۷
منطقه ۹	۱.۸۰	۱.۸۴	۲.۲۴	۲.۳۲	۲.۷۲
منطقه ۱۰	۱.۵۷	۱.۷۳	۱.۶۵	۱.۸۱	۱.۷۵

منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰

برای وزن دهی به شاخص‌های تحقیق (شاخص‌های شهر خلاق در کلانشهر تبریز) نیز از روش دلفی (خبرگان و کارشناسان) استفاده گردید و به این ترتیب، از نظرات ۱۴ نفر از کارشناسان و پژوهشگران حوزه برنامه‌ریزی شهری و شهرسازی استفاده شد و در نهایت میانگین نظرات آنان به عنوان وزن نهایی هر شاخص وارد مدل گردید (جدول ۷).

جدول ۷- وزن دهی شاخص‌های تحقیق به روش دلفی

شاخص‌ها	مشارکت	تنوع فضای شهری	کارایی و اثربخشی	تکنولوژی ارتباطی	سرزندگی فضای شهری
وزن‌ها	۰/۲۳	۰/۱۱	۰/۱۰	۰/۱۵	۰/۲۱

منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰

پس از طی مراحل فوق در جدول زیر نیز ماتریس نرمال شده وزنی هر شاخص در مناطق دهگانه کلانشهر تبریز محاسبه شد (جدول ۸).

جدول ۸- ماتریس نرمال شده وزنی شاخص‌های شهر خلاق در مناطق مختلف شهری

مناطق شهری	مشارکت	تنوع فضای شهری	کارایی و اثربخشی	تکنولوژی ارتباطی	سرزندگی فضای شهری
منطقه ۱	۰.۱۵	۰.۱۰	۰.۱۱	۰.۱۱	۰.۱۵
منطقه ۲	۰.۲۳	۰.۲۰	۰.۱۷	۰.۱۹	۰.۲۱
منطقه ۳	۰.۱۳	۰.۱۱	۰.۱۱	۰.۱۳	۰.۱۶
منطقه ۴	۰.۱۳	۰.۱۲	۰.۱۰	۰.۱۳	۰.۱۴
منطقه ۵	۰.۱۰	۰.۱۰	۰.۰۷	۰.۱۰	۰.۱۰
منطقه ۶	۰.۱۱	۰.۱۲	۰.۱۰	۰.۱۲	۰.۱۳
منطقه ۷	۰.۰۹	۰.۰۷	۰.۰۷	۰.۰۸	۰.۱۱
منطقه ۸	۰.۱۱	۰.۱۱	۰.۱۰	۰.۱۰	۰.۱۳
منطقه ۹	۰.۱۱	۰.۰۹	۰.۰۹	۰.۱۱	۰.۱۴
منطقه ۱۰	۰.۰۹	۰.۰۸	۰.۰۷	۰.۰۸	۰.۰۹

منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰

شهر خلاق قرار دارند و منطقه ۱۰ با نمره نهایی ۰/۰۷۱ و منطقه ۷ با نمره نهایی ۰/۰۷۴ در رتبه‌های آخر از نظر شاخص-های شهر خلاق در بین مناطق دهگانه کلانشهر تبریز قرار گرفته‌اند (جدول ۹).

پس از انجام مراحل تکنیک SAW میانگین و نمره نهایی مناطق شهری بدست آمد. به طوری که، منطقه ۲ کلانشهر تبریز با نمره نهایی ۰/۱۷۱، منطقه ۳ شهری با نمره نهایی ۰/۱۰۹ و منطقه ۱ با نمره نهایی ۰/۱۰۶ در رتبه‌های اول تا سوم از نظر شاخص‌های

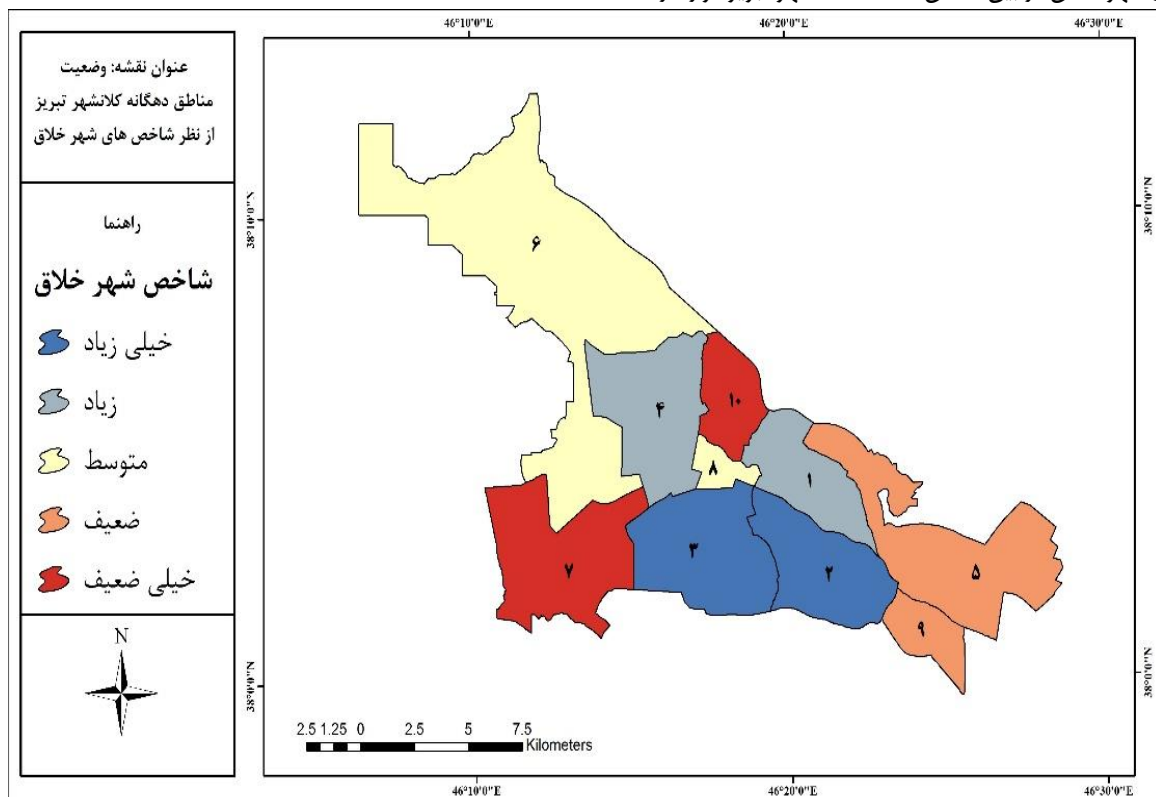
جدول ۹- رتبه‌بندی مناطق شهر تبریز از نظر شاخص‌های شهر خلاق

رتبه	نمره نهایی	میانگین	مناطق شهری
۱	۰.۱۷۱	۰.۲۰۰	منطقه ۲
۲	۰.۱۰۹	۰.۱۲۸	منطقه ۳
۳	۰.۱۰۶	۰.۱۲۵	منطقه ۱
۴	۰.۱۰۵	۰.۱۲۳	منطقه ۴
۵	۰.۰۹۸	۰.۱۱۵	منطقه ۶
۶	۰.۰۹۳	۰.۱۰۹	منطقه ۸
۷	۰.۰۹۱	۰.۱۰۷	منطقه ۹
۸	۰.۰۸۰	۰.۰۹۴	منطقه ۵
۹	۰.۰۷۴	۰.۰۸۶	منطقه ۷
۱۰	۰.۰۷۱	۰.۰۸۴	منطقه ۱۰

منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰

در شکل شماره (۲)، توزیع فضایی مناطق کلانشهر تبریز از نظر شاخص‌های شهر خلاق با استفاده از نرم‌افزار GIS به تصویر کشیده شده است.

با عنایت به جدول فوق می‌توان گفت، مناطق ۲ و ۳ شهری کلانشهر تبریز در وضعیت خیلی خوب، مناطق ۱ و ۴ در وضعیت خوب، مناطق ۸ و ۶ در وضعیت متوسط، مناطق ۵ و ۹ در وضعیت ضعیف و مناطق ۱۰ و ۷ در وضعیت خیلی ضعیف از نظر شاخص-های شهر خلاق در بین مناطق دهگانه کلانشهر تبریز قرار دارند.

شکل ۲- توزیع فضایی مناطق شهری کلانشهر تبریز از نظر شاخص‌های شهر خلاق (ترسیم: نگارندگان)

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:

مبحث شهر خلاق جزو شیوه‌های نوین در حوزه پژوهش‌های شهری می‌باشد که توسط برنامه‌ریزان شهری، جامعه‌شناسان و اقتصاددانان در جهت دستیابی به جامعه‌ای مدرن، قدرمند و توانا مورد توجه می‌باشد. شهرهایی که ویژگی خاص محیطی، اجتماعی و فرهنگی دارند و مکانی جذاب برای طبقه خلاق و دانشمندان جامعه می‌باشند. اینگونه شهرها با استفاده از دانش و توانایی اقدار متخصص، تحصیل کرده و نوآور، شهر را به مکانی جذاب برای ساکنین خود مبدل می‌نمایند که در این زمینه می‌توان با بهبود وضعیت شاخص‌های زندگی، شرایط اشتغال و کارآفرینی و همچنین بالا بردن کیفیت مراکز علمی و دانشگاهی گام‌های اساسی برداشت.

به‌صورت کلی از مجموع مباحث و مطالعات مطرح شده می‌توان اینگونه نتیجه گرفت که شهرهای خلاق دارای ویژگی‌هایی به این شرح می‌باشند: ویژگی نخست: دارای شرایط و زیرساخت‌های لازم جهت بروز ایده‌ها و افکار شهروندان و تبادل این ایده‌ها و نهایتاً بهره‌جستن از آن‌ها به منظور حل و فصل مشکلات و چالش‌ها و نیز توسعه اجتماعی، اقتصادی و شهری می‌باشد. ویژگی دوم: دسترسی این شهرها به فناوری‌های نوین و پیشرفته و دارا بودن اقتصادی خلاق و بکارگیری افراد توانمند در این نوع صنایع می‌باشد. ویژگی سوم: این شهرها دارای توان و تحمل پذیرش تنوع می‌باشند به‌صورتی که این شهرها، فضاهای بازی هستند که قادر به پذیرش گروه‌های گوناگون هستند، یک شهر برای اینکه بتواند در جذب افراد خلاق موفق عمل نماید باید قادر باشد تا شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و شهری متنوعی را فراهم سازد. ویژگی چهارم، قابلیت دسترسی شهرهای خلاق به انواع استعدادها و منابع انسانی و فکری می‌باشد که از آن به عنوان طبقه خلاق یاد می‌گردد. طبقه خلاق پیشران‌های حرکت شهر خلاق به حساب می‌آیند. ویژگی پنجم: وجود حکمروایی خوب شهری در این شهرها می‌باشد. به‌صورتی که می‌توان سه عامل نهاد مردمی، بخش خصوصی و دولت محلی را در کنار هم و در تعامل با یکدیگر مشاهده نمود.

با توجه به مطالب بیان شده، هدف پژوهش حاضر ابتدا مطالعه و شناسایی شاخص‌های شهر خلاق بوده و سپس رتبه‌بندی مناطق دهگانه شهر تبریز بر اساس مهمترین شاخص‌های شهر خلاق می‌باشد که جهت انجام این امر از مدل تصمیم‌گیری SAW

استفاده گردیده است. نتایج حاصل بیانگر این مطلب است که وضعیت همه شاخص‌های شهر خلاق از قبیل: مشارکت با آماره ۱۹/۰۰۸-، تنوع فضایی شهری با آماره ۱۳/۹۴-، کارایی و اثر بخشی با آماره ۱۰/۷۳-، تکنولوژی ارتباطی با آماره ۸/۲۶- و سرزندگی فضای شهری با ۵/۵۸- پایین‌تر از مطلوبیت عددی ۳ برآورد شده است. به این ترتیب باید گفت، وضعیت شاخص‌های شهر خلاق از دیدگاه شهروندان منتخب از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد و نیازمند توجه و برنامه‌ریزی دقیق و منطقی از سوی مسئولین و متولیان توسعه شهری می‌باشد. پس از بررسی وضعیت شاخص‌های شهر خلاق در محدوده مورد مطالعه در ادامه با استفاده از آزمون‌های کروسکال والیس، میانگین و کای اسکوئر به بررسی تفاوت مناطق دهگانه کلانشهر تبریز از نظر شاخص‌های شهر خلاق پرداخته شد. نتایج حاصله نشان داد، همه مناطق شهری در سطح آلفای ۰/۰۱ تفاوت معناداری بین مناطق شهری وجود دارد و برخی از آنها در وضعیت بهتر و برخی در وضعیت نامناسب‌تری قرار دارند. از نظر آزمون کروسکال والیس وضعیت شاخص‌های سرزندگی فضای شهری و مشارکت بهتر از سایر شاخص‌های شهر خلاق می‌باشد. در نهایت امر بر اساس مجموع نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر مشاهده شد که مناطق ۲ و ۳ کلانشهر تبریز در وضعیت خیلی خوب، و مناطق ۷ و ۱۰ در وضعیت خیلی ضعیف از نظر شاخص‌های شهر خلاق در بین مناطق دهگانه کلانشهر تبریز قرار دارند. طبق مطالعات و بررسی‌های صورت گرفته، قرارگیری مناطق ۲ و ۳ در وضعیت مناسب، ناشی از عواملی نظیر کارآمدی و توجه ویژه مسئولین شهری این مناطق در زمینه ایجاد تنوع فضاهای شهری، برقراری سرزندگی شهری و افزایش سطح بهره‌مندی از تکنولوژی‌های نوین در سطح منطقه و نیز وجود حس مسئولیت بین شهروندان در زمینه مشارکت در امور شهری منطقه سکونت خود می‌باشد، که وجود عوامل یاد شده، نقش مهمی را در برتری یافتن یک منطقه نسبت به مناطق دیگر ایفا می‌نماید.

در پایان، شایسته است با توجه به نتایج حاصل شده، راهکارهایی جهت ارتقای شاخص‌های شهر خلاق در شهر تبریز ارائه گردد که عبارتند از:

- اختصاص بودجه بیشتر برای فرهنگ، هنر و ادبیات و همچنین گسترش متعادل مؤسسات فرهنگی - هنری در مناطق شهر و توسعه فعالیت‌های خلاقانه و فرهنگی؛ خصوصاً در مناطق

این فضاها برای فراهم کردن زمینه بروز خلاقیت شهروندان، خصوصاً کودکان، نوجوانان و کودکان ضروری به نظر می‌رسد. - بهره‌گیری از دیدگاه دانشگاهیان و نخبگان و حمایت از تبادل اطلاعات آنها با مراکز علمی دنیا..

- ایجاد زمینه و بسترسازی جهت تأسیس شورایی در سطح محلات شهر به عنوان حلقه اتصال بین مدیریت شهری، شورای شهر و شهروندان به جهت مشارکت بیشتر مردم در فرآیند مدیریت شهری مناطق شهر.

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت‌نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

حاشیه‌ای شهر که به لحاظ شاخص‌های شهر خلاق از حیث سرزندگی فضای شهری، کارایی و اثربخشی و غیره، وضعیت نامطلوبی دارند.

- ایجاد پارکینگ مخصوص دوچرخه و موتورسیکلت در مراکز پر رفت‌وآمد و همچنین ایجاد فضاهایی برای نشستن؛ خصوصاً در محدوده بازار شهر به منظور افزایش کارایی و سرزندگی شهری. - مدیریت صحیح فضاهای همگانی با همکاری جوانان و نخبگان جامعه توجه به شاخص‌ها و زیرساخت‌های شهر خلاق در برنامه‌های آتی شهر تبریز.

- ایجاد طرح‌های امن‌سازی محلات مسکونی در شهر تبریز به جهت افزایش اعتماد اجتماعی.

- حمایت مالی از هنرمندان و فراهم نمودن زمینه‌های حضور آنان در جشنواره‌های ملی و بین‌المللی.

- با توجه به کمبود فضاهای هنری (کارگاه‌های هنری، فرهنگسراها و غیره) در سطح مناطق دهگانه شهر تبریز، ایجاد

References:

1. Amabili, T (2009) growing up Creative: Nurturing a lifetime of Creativity. Translation by Hassan Ghasemzadeh and Parvin Azimi. Tehran: Donyae noo Publishing.
2. Akbari Motlagh, Mustafa. (2013): Investigating the Dimensions of Creative City Theory and Its Impact on Sustainable Urban Development with an Emphasis on Global Experiences, National Conference on Sustainable Architecture and Urban Development Bokan, May 26 (in Persian).
3. Atai, Mohammad (2010) Fuzzy Multi-Criteria Decision Making, First Edition, Shahroud University of Technology Publications (in Persian).
4. Amid, Hassan. (2010) Amid Persian Culture. Tehran: Ashja Publications (in Persian).
5. Bagheri Kashkouli, Ali. Zarabi, Asghar and Mousavi, Mirnajaf (2019) Prioritizing Effective Factors on the Realization of Creative City through Sustainable Development Index Assessment (Case Study: Cities of Yazd Province), geography and regional development in the spring and summer of 2019 No. 1 (Consecutive 32) (in Persian).
6. Cetindamar D., and Günsel, A. (2011). Measuring the Creativity of a City: European Planning Studies Vol. 20, No. 8
7. Center of excellence of Creative Industries and innovation (CCI), CCI creative city index, 2012.
8. Dzialek, J. (2014). Is KARAKOW Attractive to Young Members of The Creative Class? Urban Policy Implications, The idea of creative city/The urban policy debate. Cracow, 69-82.
9. Florida, Richard (2005): "Cities and creative class". Routledge. UAS.
10. Florida, R. (2002). The rise of the creative class. The Washington Monthly, 34(5), 15-25.
11. Ghorbani, Rasoul. Hossein Abadi, Saeed. Turani, Ali. (2013). Creative cities, the cultural approach in urban development. Journal of of Arid Region Geographical Studies. 1(11). 1-18 (in Persian).
12. Heidari, Gholam Hossein. (2011). "The Culture of Creativity and Cultural Creativity". Quarterly Journal of Innovation and Creativity in the

- Humanities, First Year, No. 2: 57-57 (in Persian).
13. Hosseini, Sayyed Ali; Gholipoor, Yaser; Mozafari, Azam (2016). The Analysis of Parameters of Creative City and It's Relationship With Sustainable Urban Development (Case Study: Rasht City), Scientific-Research Journal of the Scientific Association of Architecture and Urban Planning of Iran, pp. 209-227 (in Persian).
  14. Kalantari, Behrang. Yaragholi, Vahid and Rahmati, Akbar. (2012) Collective space and creative city, Journal of Landscape Science, Vol. 4, No. 19, summer 2012, Pages 74-79 (in Persian).
  15. Landry, Charles and Franco Bianchini. (1995), the Creative City. Demos.
  16. Landry, Charles. 2010. Creative culture & the city, a question of inter connection, RUHR, European capital of culture.
  17. Landry, C (2013), Creative City index Comfortable or Captivating, An assessment of Palmerston North, Print synergy & Published by Palmerston North City Council, June 2013.
  18. Mokhtari Malekabadi, Reza. Saghaei, Mohsen. Eimani, Fatemeh. (2014). Ranking the fifteen areas in Isfahan in terms of creative city index using regional planning model. Journal of Research and urban planning. 5(16). 105 -120 (in Persian).
  19. Maleki, Saeid; Shanbehpoor, Fereshteh. Measuring the level of accessibility of urban areas of Ahwaz with the indicators of the creative city. Haft Hesar J Environ Stud. 2019; 8 (29): 77-88 (in Persian).
  20. Mohammadi Kamal and Majidfar Farzan (2010). The Days of Creative Cities, The Monthly of the City of Shahr-dari, No. 100, pp. 21-16 (in Persian).
  21. Mousavi, mirnajaf. (2014). Ranking city of Sardasht in terms of moving wards the realization of the city with an emphasis on creativity. Journal of Geography and Territorial Spatial Arrangement. No. 10. 19 - 38 (in Persian).
  22. Meshkini, Abolfazl. Hatiminejad, Hossein. Mahdenjad, Hafez. Parhez, Fariba. (2014), Creative City: A New Model for Knowledge-Based Development in the Field of Tehran Urban Management, Publications: Arad Ketab (in Persian).
  23. Mcgranhn, D. and wojan, T., recasting the creative class to Examine Growth processes in Rural and Urban Counties, Publishing models and article dates explained, 2007, pp197-216.
  24. NejadEbrahimi, Ahad. Heydari, Mohammadjavad. Keynejad, MohammadAli (2021). Ranking the urban district of Zanjan city with use of localized indexes of creative city. Quarterly of New Attitudes in Human Geography (summer) 2021, Vol. 13. No 3 (in Persian).
  25. Pirbababei, Mohammad Taghi; Rabieifar, Valiollah; Asadi Mahal Chali, Masoud. Monitoring the structure of cities from a creative city strategy viewpoint (Case study: eight metropolitans of Iran). Scientific-Research Journal of Physical Development Planning, Vol. 3, No. 7, autumn 2018 (11-31) (in Persian).
  26. Rahimi, Mohammad; Mardali, Mohsen; Daha, Elham; Falahzadeh, Abdolrasoul; (2013). Creative City - Theoretical basis and Indicators, studies Center and Urban Planning, Tehran, Danesh Shahr. No. 196. PP. 9-38 (in Persian).
  27. Rafieeyan, Mojtaba; Shabani, Morteza. (2015). Analysis of Urban Creativity Indices in Settlement System of Mazandaran Province. Quarterly Journal of Geography and Territorial Spatial Arrangement, 5(16), 19-34 (in Persian).
  28. Statistical Center of Iran. (2016). General Population and Housing Census (in Persian).
  29. Scott, Alieu. j (2006), creative cities conceptual, issaes. And policy Questionous, university of California, losangels, Technology, the Netherlands.
  30. Sasaki, masayuki, (2008): Developing creative cities through networking, mar 3-15.
  31. Shirazizadeh, Aynaz. (2012), Master Thesis in Urban Planning, Developing Strategies for Realizing Qazvin Creative City from the Perspective of Urban Planning with Emphasis on Activities and Uses in Urban Space, Faculty of Civil Engineering, Architecture, Urban Planning and Surveying - Department Urban (in Persian).

32. UNESCO (2015). Creative Cities Network, Mission Statement, Retrieved October 7, 2020, from https://en.unesco.org/creativecities/sites/creativecities/files/uccn_missionstatement.pdf.
33. Zarrabi, Asghar. Mousavi, MirNajaf. Bagheri Kashkouli, Ali. (2014), Evaluation of the realization of creative city (comparison between indicators of sustainable urban development and creative city of Yazd Province). Geography and development of urban space. 1(1). 1-17 (in Persian).